

אספרה שמך לאחי

• ט' כסלו תשפ"ו •

פנינים בפרשת השבוע

ויצא

• ויצא יעקב •

יעקב אבינו מציד בברכת אביו יוצא מבאר שבע, יצחק ציד אותו ברכוש רב ונתן לו כסף ומתנות לדירה, שיהא לו בדרכו לחור, והתורה מספרת לנו לא רק שהלך לחור אלא גם דבר נוסף שהיה משמעותי ביותר, ומה זה; ויצא יעקב, שייעקב יצא מבאר שבע, ובעצם מה המשמעות יש בזה

שהוא יצא, הרבה אנשים יצאו עם חמוריהם וגמליהם, ואף אחד לא מרגיש שמשהו השתנה בעיר, אבל התורה אומרת ויצא יעקב, שהיה כאן דבר גדול, אף שהרבה יצאו, אף כשייעקב יצא היה נפר הדבר, הצדיק כשהוא נמצא בעיר הוא משפיע שלשה דברים נפלאים; א' הצדיק עצמו שורה עליו זיו השכינה והוא דומה למלאך ה', ב' תלמידיו שומעי לקחו הלומדים ממנו עליהם שורה ההוד כמו הירח שמקבל מהשמש, ג' תינוקות של בית רבן שעדיין לא יכולים לקבל ולשמע מהצדיק עצמו

בכל זאת על ידי ההשפעה של הצדיק שמלמד תורה בעיר, גם בהם מתרבה הדעת וזה ההדר של העיר, וכאן כאשר יצא הצדיק בפתאומיות בגלל האימה והפחד מעשו הרשע, פתאום הרגישו שהכל התבטל בבת אחת, ועשה רשם נורא בעיר פנה הודה זיוה והדרה, ואף שנשאר יצחק אבינו, אינו דומה זכותו של צדיק אחד לזכותם של שני צדיקים יחד.

התימני, ועשו אביו צוהו פעת לרדף אחרי יעקב ולהרגו, אליפז היה גבור חיל, אליפז לקח עשרה אנשים ורדף אחרי יעקב, וכשהשיגו התישב אליפז במרחק ארבע אמות, והתחיל לבכות, אמר לו יעקב למה אתה בוכה. ענה אליפז! אבי גזר עלי להרגך וחיב אני לקיים מצות אבי, ואבי נשבע לך את ראשי אם לא אוליך לו את ראשי, אבל אני לא רוצה להרגך כי אתה מורי ורבי שלמדתיני תורה, לכן לא ידעתי מה אעשה! אמר לו יעקב; היות ולמדתי תורה, יודע אתה שלפעמים אפשר לעשות דברים דומים, שנחשבים כמו שעשו את הדבר עצמו, ובכן טל את נכסי ממני ועל ידי זה תקיים מצות אביו שהרי העני חשוב כמות, ואם ישאלו אביו היכן ראשי, תאמר לו שפגע בה ארי וזרקת לו את ראשי כדי להציל את נפשי! נתרצה אליפז בשמחה לבצוע העסקה של הפדיון נפש, כי הרי בזה יזכה גם לקיים מצות כבוד אב כהלכתו... וגם לקבל את כל הנכסים, הרי ממנו לא מפסידים.. ובזכות שאליפז למד בישיבה ידע והבין שעני חשוב כמות, אף כפי הבנתו זה רק בתינאי שיהא עני מהדר שלא ישאר לו כלום פלוג, שלא להכנס בספק דאורייתא, ולכן גם את הבגדים שלו לא ישאיר לו, ויעקב הסכים להכל משום פקוח נפש, אף איה מסתדרים בלי בגדים, מיד התקרב יעקב אבינו לשפת הנחל ופשט כל בגדיו, ונכנס לנחל, נטל אליפז את כל אשר ליעקב והלך לו, יעקב אבינו נשאר ערום בתוך המים וידיו פרושות השמים בוכה ומתפלל, ומיד זמן לו ה' ישועה, פרש א' מהרצים רוכבי הרקש נפל מהסוס בשפת הנחל ורגלו נתקעה בתוך חבלי הסוס שהמשיך בריצתו וגרר את רוכבו לנחל ונטבע ומת, יעקב פשט את בגדיו וכבסו ולבשו, פיון שהמקום היה קרוב לבית מדרשו של עבר (שם בן נח כבר נפטר כשייעקב היה בן חמשים, אף עבר היה עוד קיים פעת, ונפטר שנתים אחר שיצא יעקב משיבתו, כשהיה עבר בן ארבע מאות ששים וארבע שנה), נכנס יעקב ללמד, והתעכב שם ולא יצא פן יפגעו בו קרובי ההרגו ויאמרו שהוא הרגו, וכן נמשך הזמן,

• כבוד אב של אליפז •

כשייעקב פנה ללכת לבית דודו לכן הארמי בפדן ארם, קרא עשו אל אליפז בנו⁴ שהיה אחד מנביאי אמות העולם, והוא מזכר בספר איוב כאחד מחבריו של איוב, בשם; אליפז

1. רבה סח ב', סח ו' בפ' ידי משה.

2. לדעת ר' יהושע בן לוי במדרש רבה

3. דרשות חתם סופר ב' עמוד שע"ח

4. רש"י איוב ד' א'

5. בעלי ברית אברם, לר' אברהם אזולאי.

6. רש"י כ"ט י"א. בישיבת פונבז' ישב בחור לא כישרוני במיוחד והיה משתרך בשולי הישיבה, אביו היה חנווני והעבודה קשה הגיע האב אל החזו"א לבקש ממנו שבנו יבוא לעזור לו לפחות בשעות הבוקר, ענה לו החזו"א בדורינו להוציא בחור מהישיבה זה דיני נפשות, הישיבה זה בית רפואה לנפש, ואמר הסטיפלר שכאשר יעקב ברח מעשיו ללבן, בדרך פגשו אליפז בנו של עשו ורצה להרגו בשליחות אביו, ולפי שגדל אליפז בחיקו של יצחק משך ידו ואמר לו מה אעשה יש לי צווי של אבי א"ל טול מה שבידי ועני חשוב כמות מוכח מכאן שכדאי היה להשאיר את אליפז בישיבה רק בשביל שיצא "שווד" ולא "רוצח". (יד בתורה, שמעוני).

ולמוד שם ארבע עשרה שנים, עד שיצא ממדרשו של עבר, וכל השנים הללו למד ברציפות ולא שכב לישן.

♦ בקיעת הירדן וחתירת המערה ♦

כשמוע עשו שיעקב נשאר חי, קצף על אליפז בנו, ועל אף שיעקב אבינו נשאר ריקם, לא רחם עליו, "מה עשה עשו הרשע ליעקב, אמר: ארדף אשיג ואקדים לפניו בדרך שהוא צריך לעבר ללבו, ולא אתן לו לעבר, ושם אני הורגו, ידע יעקב שעשו רודפו, שנה את המסלול והלך לכיוון הירדן, כשהגיע לירדן תלה עיניו להקדוש ברוך הוא ואמר: רבוני אתה יודע שאין עמי כלום אלא המקל הזה, אמר לו: הנה את הירדן ועבור, וזה סימן לבניו, כשם שהירדן נקרע לפניו, כך עתיד להקרע לפני בניו, נתן יעקב מקלו בירדן ונבקע הירדן לפניו ועבר, עשו המתין בדרך, ויעקב לא מגיע, הרגיש עשו והבין כי יעקב ברח ועבר את הירדן, מה עשה עשו? רדף אחריו ומצא אותו במערה במקום שהירדן נכנס ומתערב בחמים דומה לחמי טבריה, וכשיעקב ברח בבהלה נכנס לשם, אמר יעקב: אין לי לא פת ולא לחם ביד, אכנס ואחמם במרחץ, בא עשו הרשע והקיף את המרחץ מפל הצדדים ונעל בפניו כדי שלא יוכל יעקב לצאת וימות שם. אמר הקדוש ברוך הוא: רשע שבעולם! כנגדי אתה נלחם? אני אמרתי לו, והנה אנכי עמו! מיד נגלה הקדוש ברוך הוא ליעקב וחתר לו חתירה במקום אחר במערה ויצא, ועשו נשאר להמתין בחוץ...

♦ מאין יבא עזרי ♦

כשראה יעקב אבינו את עצמו ריק מפל, נשא עיניו ואמר: *מאין יבוא עזרי? אליעזר עבד אברהם, בשעה שהלך להביא את רבקה היו לו עשרה גמלים וכל טוב, ואני לא גזם אחד ולא צמיד אחד, חזר ואמר: מה אני מאבד תקונתי מן בוראי חס ושלום, לא! אין אני מאבד בטחוני, אלא עזרי מעם ה', וגו' הנה לא ינום ולא יישן וגו' ה' ישמרני מכל רע, מעשו ומלכין, ישמר את נפשי ממלאך המות, ה' ישמר צאתי ובואי, ויצא יעקב:

♦ הלוך ילך ובכה ♦

כשיעקב יצא מבית מדרשו של שם ועבר לדרפו לבית לבן הארמי, נאנח ואמר וי, עד עכשו הייתי בבית אבי יצחק,

ובבית המדרש של שם ועבר, מקור מים חיים, וכעת לאן אני הולך למקום חשך ואפלה, למקום רמאים ורשעים, ראה הקדוש ברוך הוא אף שיעקב מצטער, וזמן לו להיות במקום המקדש לנחמו ולשמוח לבבו.

♦ קפיצת הדרך, או קפיצת הארץ ♦

יש צדיקים שאזכים לקפיצת הדרך, שהדרך מתקצרת להם והם מגיעים במהירות למחוז חפצם, אף אצל יעקב אבינו היה משהו שונה, הארץ קפצה והגיעה אליו, אמנם בדרך שהלך יעקב לחרון, הלך בדרך כל אדם ללא קפיצת הדרך, כי ¹⁰הרי בעצם ההליכה הוא מקים מצות כבוד אב, ואם יהיה קפיצת הדרך לא יקיים את הצווי של ההליכה, ¹¹וכשעבר יעקב על מקומו של בית המקדש לא נתן דעתו להתפלל והמשיך בהליכתו, ולכן לא עפבוהו משמים, אף כשהגיע לחרון, אמר: אפשר שעברתי על מקום שהתפללו אבותי ולא התפללתי בו. נתן דעתו לחזור וחזר עד בית אל, אז נעקר הר המוריה ובא בית המקדש לקראתו עד בית אל, וזהו ויפגע במקום, ויעקב לא ידע שזה מקום המקדש, שאם היה יודע לא היה ישן במקום קדוש.

♦ שני מערכת השמים ♦

אמר הקדוש ברוך הוא: צדיק זה בא לבית מלוני ויפטר בלא לינה? מיד השקיע הקדוש ברוך הוא גלגל חמה שלא בעונתה, השמש שקעה שתי שעות לפני זמנה, ¹²ויעקב עדין לא התפלל מנחה, ובכן תקן אז יעקב תפלת ערבית, וכיון שהיה צריך להשלים תפלת מנחה, התפלל ערבית שתיים, אחת לערבית ואחת לתשלומים. אחר כך לקח יעקב מאבני המקום להניח מראשותיו, לסוכה ראשו באבנים לשמרו מחיות רעות בשעת השנה, ¹³ולא דאג על זה שכל גופו לא היה מיוגן באבנים, פיון שלא היו לו אבנים להגן אלא על ראשו בלבד, ובזה יצא כבר ידי חובת ההשתדלות, שהרי הכל מאת ה' יתברך וכל ההשתדלות והסבות הוא רק לצאת ידי חובתו, שבין כך אין האבנים מגנים על האדם אלא דבר ד' ורצונו הוא המציל, ולכן הסתפק יעקב אבינו עליו השלום בקיום מצות ההשתדלות במה שיש לו.

♦ מטה שלמה ♦

חשב יעקב בלבו ודאג מאוד; אני הולך פעת להקים בית,

7. תנחומא (בובר) ויצא סימן ג, רבה ע"ה, אגדת בראשית פמ"ו

8. רבה סח ב'

9. שפתי כהן

10. קונטרס תורת חסד על ספר פרפא לשון ששמע מפי הגרי"ז, וביאר דחזרתו לבית אל הוי רק הכשר מצוה

11. רש"י כ"ח, י"ז.

12. אהל יעקב (טולידאנו)

13. אור יחזקאל שיחות אלול עמוד ס"ה בשם הסבא מקעלם

והנה ¹⁴ וְקָנִי אֲבִרָהֶם מִשְׁתִּי נָשִׁים הוֹלִיד צַדִּיק וְרָשָׁע, יִצְחָק וְיִשְׁמָעֵאל רָשָׁע. וְאָבִי יִצְחָק, מֵאִשָּׁה אַחַת הוֹלִיד צַדִּיק וְרָשָׁע, אִם כֵּן מָה יְהִי אִתִּי? אֲנִי שְׂאֵטל אַרְבַּע נָשִׁים, כִּמְהָ רָשָׁעִים יְהִיו מִמֶּנִּי? כִּינּוּ שְׁהִשְׁכִּים בְּבִקֹּר מִצָּא אֶת הָאֲבָנִים כָּלֶם אֲבֹן אַחַת, אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כָּשֵׁם שְׁהֲאֲבָנִים הִלְלוּ נַעֲשׂוּ כָּלֶן אַחַת, כֵּן בְּנִי כָלֶם צַדִּיקִים.

♦ עוֹדֵנוּ מְדַבֵּר עִמָּם וְרַחֵל בָּאָה ♦

בְּתוֹךְ דְּבָרָיו עִמָּהֶם בָּאָה רַחֵל עִם הַצֹּאן הַמוּעֵט אֲשֶׁר לְאֲבִיהָ, וּמִדּוּעַ רַק מֵעֵט צֹאן, כִּי לִפְנֵי בֹא יַעֲקֹב ¹⁸ שְׁלַח הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִגִּפָּה בְּצִאֲנוּ שָׁל לָבֹן, וְכִינּוּ שְׁלֹא הָיָה צָרִיף הִרְבָּה עוֹבְדִים, גִּרְשׁ לָבֹן אֶת כָּל הָרוּעִים, וְאֶת הַמֵּעֵט שֶׁנִּשְׁאָר נָתַן בְּיַד רַחֵל, כִּשְׁרָאָה יַעֲקֹב אֶת רַחֵל בָּאָה עִם הַצֹּאן, גָּלַל לְבַדּוֹ אֶת הָאֲבֹן מֵעַל פִּי הַבָּאָר ¹⁹ וְאָף שִׁיעֲקֹב אֲבִינוּ בֹא מִן הַדֶּרֶךְ עֵיף וּמִתַּשׁ, הִעֲבִיר אֶת הָאֲבֹן הַגָּדוֹלָה, כִּאֲדָם שֶׁמַּעֲבִיר פֶּקֶק מִצְלוּחִית, וְהָאֲבֹן הֵיטָה כִּבְדָּה כָּל כֵּן שֶׁהָיוּ צָרִיכִים שִׁיתַּאֲסִפּוּ כָּל הָרוּעִים כְּדִי לְהוֹרִידָהּ, וּשְׁלֹשָׁה עֲדָרֵי צֹאן שֶׁרִבְצוּ שָׁם וְלָהֶם רוּעִים רַבִּים, וְשׁוֹמְרִים, כָּלֶם לֹא יָכֻלוּ לְהִנְיָעָה מִמְּקוֹמָהּ כָּלֶל, אֲבָל יַעֲקֹב בְּכוּחוֹ הַגָּדוֹל גָּלְלָהּ לְבַדּוֹ, כִּי כָּנִי ה' יַחֲלִיפּוּ כָח, וְיִרְאֵת ה' תִּתֵּן לוֹ עֹז.

♦ וַיַּגֵּד יַעֲקֹב לְרַחֵל כִּי אַחִי אֲבִיהָ ♦

יַעֲקֹב אָמַר לְרַחֵל; כִּי הוּא דוֹד שְׁלָהּ, אַחִי אֲבִיהָ וּבָכָן אֶת קְרוֹבָהּ שְׁלִי, וּבִאֲתִי כְּדִי לְשִׂאת אוֹתָהּ לְאִשָּׁה, אָמְנָם אֲנִי יוֹדַע שְׁאֲבִיהָ הוּא לָבֹן הַרְמָאִי, וּבָכָן תִּדְעֵי אִם אֲבִיךָ יֵלֶךְ עִמִּי בְּרִמְאוֹת, יָדַע כִּי אֲנִי אֶחָ שָׁלוֹ, גַּם אֲנִי יוֹכֵל לְלַכֵּת אֶתוֹ בְּרִמְאוֹת, וְאִם הוּא יְהִי־אִישׁ יִשָּׁר אֲזִי אֲנִי הוּא בֶּן רַבָּקָה שֶׁהָיָה צַדִּיק וְגַם אֲנִי אֶהְיֶה בֶּן אָדָם יִשָּׁר וְצַדִּיק.

♦ וַתֵּרֶץ וַתַּגֵּד לְאֲבִיהָ ♦

רַחֵל רָצָה מְהֵרָה וְאִמְרָהּ לְאֲבִיהָ ²⁰ מִפְּנֵי שִׁיעֲקֹב אָמַר שֶׁהוּא אֶחָ שָׁל אֲבִיהָ, לָכֵן אִמְרָהּ לְאֲבִיהָ שֶׁהִקְרֹב שְׁלָהּ יַעֲקֹב בָּא. כִּשְׁמוּעַ לָבֹן אֶת דְּבָרֵי בָתוֹ, הִתְרַגֵּשׁ עַד מְאוֹד וְחָשַׁב כִּי בּוֹדֵאִי הִגִּיעַ עִם הִרְבָּה אוֹצְרוֹת כֶּסֶף, כִּי הָרִי אֲנִי זֹכֵר כִּשְׁהִמְשַׁפְּחָה הַזֹּאת שֶׁלָּחָה אֶת הָעֶבֶד אֱלִיעֶזֶר לְשִׂאת אֶת רַבָּקָה אַחֻתִי לְיִצְחָק, כִּמְהָ אוֹצְרוֹת כֶּסֶף הִבִּיא, עֲשָׂרָה גִּמְלִים מִכָּל טוֹב שֶׁל אֲדוֹנָיו וְכַעַת שֶׁהִגִּיעַ הַחֵתָן בְּעֶצְמוֹ, בּוֹדֵאִי הִבִּיא הוֹן עֲצוֹם כֶּסֶף וְזָהָב לָרֹב, וְלָכֵן חִישׁ מְהֵרָה רֵץ לְקִרְאוֹתוֹ, אֲבָל לְתַמְהוֹנוֹ וּלְאֲכַזְבּוֹתוֹ לֹא רָאָה אֲצֵל יַעֲקֹב גִּמְלִים, אֲבָל הוּא חָשַׁב, אִין דְּבַר, בִּטָּח שִׁישׁ אֶתוֹ בַּפִּס הִרְבָּה כֶּסֶף, וְעַל כֵּן חִבֵּק אוֹתוֹ

♦ אֵל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב ♦

בְּלִילָה הָרְאָה לוֹ ה' ית' מִרְאָה, כִּמּוֹ הַמִּרְאָה שֶׁל בְּרִית בֵּין הַבְּתָרִים שֶׁהָרְאָה לְאֲבִירָהֶם אֲבִינוּ, יַעֲקֹב חָלַם שְׁרוּאָה סֵלֶם מִצֵּב לְאֶרֶץ וְרָאשׁוּ מוֹגִיעַ לְשִׁמּוּם וְהִנֵּה מִלֵּאכִי אֱלֹקִים עֲלִים וְיִרְדִּים בּוֹ, ¹⁵ הָרְאָה לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאֲבִינוּ יַעֲקֹב, אֶת שְׁרִי מַעֲלָה כִּמְהָ שְׁנִים יְהִי־לָהֶם שְׁלִיטָה עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, לִפִּי מִסְפֵּר הַשְּׁלִיבוֹת שֶׁעָלוּ בְּסֵלֶם, שֹׁר שֶׁל בָּבֶל עוֹלָה שְׁבַעִים שְׁלִיבוֹת בְּסֵלֶם וְיִוֵּרֵד, שֹׁר שֶׁל מִדֵּי עוֹלָה חֲמִשִּׁים וּשְׁנַיִם וְיִוֵּרֵד, שֹׁר שֶׁל יוֹן עוֹלָה מֵאָה שְׁמוֹנִים וְיִוֵּרֵד, אֲף שֹׁר שֶׁל אָדָם עוֹלָה וְלֹא יָדַע כִּמְהָ, וְלֹא רָאָהּ יוֹרֵד, בְּאוֹתָהּ שֶׁעָה הַתִּירָא יַעֲקֹב אֲבִינוּ וְאָמַר שֶׁמָּא לָזָה אִין לוֹ יְרִידָה? אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא; וְאֵתָה אֵל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב וְאֵל תַּחַת יִשְׂרָאֵל, כִּיכּוֹל אֲפִלוּ אֵתָה רוֹאֶהוּ עוֹלָה אֲצֵלִי מִשָּׁם אֲנִי מוֹרִידוֹ, וְהִרְאָהּ כִּי הוּא ה' יִתְבָּרַךְ בְּעֶצְמוֹ נִצָּב עַל הַסֵּלֶם, וְהִבְטִיחוֹ לְיַעֲקֹב בְּהִבְטָחָה גְּדוֹלָה, לְהוֹדִיעַ שֶׁהוּא לֹא יְהִי תַּחַת שְׁלִיטַת הַמִּלֵּאכִים, אֲלֹא יְהִי חֵלֶק ה' וְיְהִי עִמּוֹ תָּמִיד, כִּי מַעֲלָתוֹ גְּדוֹלָה מִשְׁאֵר הַצַּדִּיקִים.

♦ וַיִּשָּׂא יַעֲקֹב רִגְלָיו ♦

מִשְׁנֵתִּבְשָׁר ¹⁶ בְּשׁוֹרָה טוֹבָה שֶׁהִבְטִחַ בְּשִׁמְרָהּ, נִשָּׂא לְבּוֹ אֶת רִגְלָיו וְנַעֲשָׂה קֵל לְלַכֵּת. וַיִּשָּׂא יַעֲקֹב רִגְלָיו, וַיֵּלֶךְ לְאֶרֶץ בְּנֵי קְדָם, וְרָאָה וְהִנֵּה בָּאָר בְּשָׂדָה, וּשְׁלֹשָׁה עֲדָרֵי צֹאן רֹבְצִים עָלֶיהָ, וּמִמְתִּינִים לְשֹׂאֵר הָרוּעִים, אָמַר לָהֶם יַעֲקֹב: אַחִי מֵאִין אַתֶּם? וַיֹּאמְרוּ: מִתֶּחַן אֲנַחְנוּ? אָמַר לָהֶם: הַמִּכִּירִים אַתֶּם אֶת לָבֹן בֶּן נַחוֹר, וְאָמְרוּ: מִכִּירִים אֲנַחְנוּ! אָמַר לָהֶם: הַשְּׁלוֹם לוֹ? וַיֹּאמְרוּ שְׁלוֹם. הִנֵּה רַחֵל בָּתוֹ בָּאָה עִם הַצֹּאן, הִבִּין יַעֲקֹב שֶׁהִתְאֲסִפּוּ לְהִשְׁקוֹת הַצֹּאן בְּאֲמָצֵעַ הַיּוֹם ¹⁷ מִחֲשָׁשׁ שֶׁהִשְׁמֵשׁ יִשְׁקַע טוֹב לִפְנֵי זְמַנּוֹ, שִׁיּוֹם אֶתְמוֹל קָדָם בִּיאַת יַעֲקֹב, קָרָה שְׁבָא הַשֶּׁמֶשׁ שְׁלֹא בְּעוֹנָתָהּ, וְהַעֲדָרִים לֹא אָסְפוּ עֲדָין הַמִּקְנָה, וּפְתָאוּם שֶׁקָּעָה הַשֶּׁמֶשׁ וְהִקְרָחוּ הַעֲדָרִים לְאֲסוֹף הַמִּקְנָה בַּחֲשֹׁךְ לַיְלָה וְאֲפִלָּה, לָכֵן הַיּוֹם רָצוּ הַעֲדָרִים לְהִקְדִּים עֲצָמָם, לְאֲסוֹף אֶת הַמִּקְנָה כֵּן יֵאָרַע הַיּוֹם גַּם כֵּן, כִּי הֵם כִּי לֹא יָדְעוּ סִבַּת הַשִּׁקְיָעָה, וְחָשְׁבוּ שִׁישׁ אֵיזָה שְׁנוּי בְּמַעֲרַכַת הַשָּׁמַיִם, וְעַל כֵּן כִּשְׁרָאָה יַעֲקֹב שִׁדְעָתָם לָזָה, אָמַר לָהֶם הֵן עוֹד הַיּוֹם גְּדוֹל,

14. מדרש תנחומא (בבב) פרשת ויצא סימן ד

15. מדרש תנחומא (ורשא) פרשת ויצא סימן ב. פרדר"א פל"ה. רמב"ן כ"ח י"ב.

16. רש"י על בראשית פרק כט פסוק א

17. אבני שוהם בשם החכם רבי אברהם שמעוניש מלונדון.

18. תרגום יונתן פסוק ט'

19. רמב"ן פכ"ט ב'

20. חזקוני

♦ ברחל בתך הקטנה ♦

ומכח תפלתה של לאה, לא רק שבטלה הגזרה אלא גם הקדימה את אחותה, עשו לא הגיע לקחתה, אלא הלך עשו אל ישמעאל ולקח את מחלת בת ישמעאל לאשה, אבל יעקב חשש ואמר: בשביל הברכות רצה עשו להרגני, וכשאטל את לאה אשתו, מי יודע אם לא יניח את מחלת בת ישמעאל, ויבא עלי ויאמר לי, לא דיך שלקחת בכורתי וברכתי, אלא עוד נטלת ארוסתי, לפיכך אמר ללכן אעבדך שבע שנים ברחל בתך הקטנה, כי בודאי ללא סבה זאת, לא היה יעקב מניח את הגדולה ונוטל את הקטנה.

♦ משתה לכן ♦

כשראה לכן כה, ²³ שעשו לא בא לקחת את לאה, החליט: שבנשואי יעקב הריני נותן לו את הגדולה! לכן היה אבי הרמאים, לא רק על אורחים הצליח להערים אלא גם על אנשי עירו שבנדאי לא ראו את צדקותו הגדולה... והפירו אותו היטב, וידעו עם מי יש להם עסק, גם עליהם הצליח, ומה עשה? ויאסף ²⁴ לכן את כל אנשי המקום ויעש משתה, מה פתאום משתה, אצל נשואי רחל לא פתוב שעשה משתה, אלא ²⁵ כאן אצל לאה רצה לעשות משתה, כדי שעל ידי כך יוכל לתת ליעקב לשתות יין עד שישתכר ולא יבין, שמרמים אותו ונותנים לו את לאה, אבל על חשבון מי עושים משתה, מי ישא בהוצאות? והנה גם לזה יש פתרון, לכן כנס כל אנשי מקומו, התחיל לספר להם "ספורי צדיקים" ואמר להם: זוכרים אתם שהרבה זמן היינו דחוקים למים, ובלי מים לא שקה לחיות, וכיון שהגיע הצדיק הזה לכאן, נתברכו המים, כשגלל את האבן מעל הבאר עליו המים לקראתו, ומאז יש מים בשפע, הבאר לא מפסיק לנבע, והכל בזכות שהצדיק בא להשתפן אצלי, תראו איזה זכות יש לנו, וכה הלהיב אותם על גדלתו של יעקב, עד שאמרו לו: הכל יפה מאוד, אבל פעת כשישא את בתך הוא ילך מכאן, ומה הועלת? והנה לכן ממש צפה שיאמרו לו כה, ובערמומיתו אמר להם: וי וי צודקים אתם מאוד, אבל פעת תשמעו נפל לי רעיון מצין, אם אתם רוצים, אני יסדר שימשיך לגור כאן, ואיה? פשוט מאוד!, אני ארמה אותו ויתן לו את לאה לאשה, והרי אני יודע שהוא אוהב מאוד את רחל, וכה כשלא יהיה לו ברירה הוא ישאר כאן לעבד עוד שבע שנים עבור לאה, הסכימו התושבים לרעיון, ואמרו יפה מאוד, אמר להם אבל אני רוצה ממכם משכון, שלא תגלו לו מה שאני עושה, כי הרי הכל לטובתכם, שיהיה מים, הסכימו ונתנו לו כל אחד משכון, לקח לכן את כל המשכונות, הלך למכלת קנה סעודה כיד המלך, ומסר את המשכונות בתמורה, כשהגיע החתונה היו כלם בשמחה, וכל היום היו שרים ורוקדים לפני החתן והכלה, ויעקב שאל

מרב אהבת המזון, להרגיש אם יש בכיסו איזה סכומים, אבל לדאבונו לא הרגיש אצלו בכיסים שום כספים, חשב עוד אולי יש בפיו איזה אבנים טובות או מרגליות, ולכן נשק אותה לראות אם מ משהו נמצא בפיו, אבל כשראה לתמהונו שאין לו לא גמלים, ולא כסף וזהב, ולא אבנים טובות ומרגליות, רמז לכן ליעקב שישפר לו מה פאן העניינים, ומדוע אין לו שום כסף ודברים טובים.

♦ ויספר ללכן את כל הדברים האלה ♦

אז יעקב ספר לו את כל העסק ספר לו שמפני עשו אחיו הוא בורח כי רוצה הוא להרגו, וכשפבר היה בדרך והיה מציד במזון לרב, רדף אחריו אליפז התימני, ולקח ממנו הכל - בכל מכל כל. בכל זאת ספר יעקב ללכן שלא יחשב כי הוא איש עני ואביון, כי הרי קבל את הברכות מאביו יצחק, ולמה ספר לו זאת ²¹ כדי שלכן ירצה לתת לו את בתו כשישמע שהברכות נמצאות בידיו, אבל לכן לא מתרגש כל כך מברכות, צלצולי מטבעות מרגשים אותו קצת יותר, ולכן אמר ליעקב שמע ידי בנעם לא הייתי צריך להכניס בביתי, כי הרי אתה עני ואביון חסר כל הנה, אבל היות שאתה ממשפחת, אתה עצמי ובשרי פלומר שהנה קרובי לכן אני ארחם עליה, ושב אצלי חדש ימים, ואף את החדש הזה גם כן לא אכל אצלו יעקב אבינו חלילה חנם, אלא היה זה בשכר ששמר על צאנו.

♦ הגדולה לגדול והקטנה לקטן ♦

לכן היו שתי בנות לאה ורחל, ²² כשילדה רבקה את עשו ויעקב, ונולדו ללכן שתי בנות לאה ורחל, שלחו אגרות אלו לאלו והתנו ביניהן, שיטל עשו את לאה, ויעקב את רחל, וכה גם נגזר בשמים.

לאה היתה יפה כרחל, שניהן היו שוות בגו וביפי ובקומה, והיתה לאה יושבת בפרשת דרכים ושואלת על עשו, מה מעשיו? והיו אומרים לה: איש רע, שופך דמים, מקפח עוברים ושבים, אדמוני, פלו פאדרת שער, רשע, כל תועבות ה' עשה! כיון שהיתה שומעת כך, היתה בוכה ואומרת: אני ורחל אחותי מבטן אחד יצאנו, רחל תנשא ליעקב הצדיק ואני לעשו הרשע! והיתה בוכה ואומרת: יהי רצון שלא אפל בגורלו של רשע, והיתה בוכה ומתענה, מתוך כל כך הרבה בכיות נעשו עיניה רפות. ורחל היתה יפת תאר ויפת מראה כי שמועה טובה תדשן עצם, רחל היתה שומעת שהיא תנשא ליעקב, והיה לבה שמח.

21. חזקוני

22. מדרש תנחומא (בבוב) פרשת ויצא סימן יב תנחומא (ורשא) פרשת ויצא סימן ד. רבה (וילנא) פרשה ע

23. כך פירש בספר המאור שבתורה להג"ר שלום צבי שפירא

24. בראשית רבה פרשה ע יט ד"ה ויאסוף לכן

25. בעלי התוס'

לא בסדר, ולכן אומר לו: היתכן להתנהג כן, לא יעשה כן במקומנו לתת הצערה לפני הבכירה, אצלנו לא מתנהגים כן, ובלי שום בושם ממשיך ואומר לו: מלא שבע זאת תגמור את השבע ברכות, ונתנה לה גם את זאת, אבל פעת לא אתן לה כי אין מערבים שמחה בשמחה [ממש צדיק], וגם זה רק בתנאי מפרש; בעבדה אשר תעבד עמדי עוד שבע שנים אחרות, לא פחות, עוד שבע שנים מלאות, אחרת זה יהיה מקח טעות, בלא זה לא תקבל את רחל. ויעקב אבינו איש אמת, על אף שהעבודה נחת עליו ברמאות, הוא עבד בנאמנות.

למה אתה כל כך שמחים, וענו לו אתה גמלת אתנו חסד, שבזכותך התברכו המים, לכן אנו גומלים לך חסד, והיו שרים ואומרים: הא לא, הא לא, כפי שלא יהיה לו טענות עליהם כשיתודע לו שזאת היא לאה, ויגידו לו הרי שרנו היא לאה היא לאה, כשהחשיף ונהיה ערב²⁶ שלח לכן את התינוקות לכבות את הנרות, כדי שלא יראה שהחליפו את הפלה, וידע לכן שיעקב לא ידליק בעצמו לראות כי היה זה ליל שבת, ויעקב שמר את השבת, ובליט בררה אמר להם יעקב, מדוע מכבים את הנרות אמרו לו: מה אתה חושב שאנחנו כמוכם, אנחנו צנועים, חתנה עושים בחשף, לא לאור הנר.

♦ ויאהב גם את רחל מלאה ♦

יעקב אבינו גמר את השבע ברכות של לאה, והתחתן גם עם רחל, והמשיך לעבד אצל חמיו לכן עוד שבע שנים, והנה יעקב יש לו פעת שתי נשים, את רחל הוא רצה, ובשבילה עבד כל השנים, ולא רצה לשאת את לאה כיון שהיו אומרים שהיא תנשא לעשו, ולא רצה להתקוטט עם עשו, אלא שלכן רמה אותו ונתן לו את לאה, אמנם לאה לא אשמה בעצם הרעיון, אבל יעקב היה לו טענה כלפיה למה שתפה פעלה עם אביה, והסכימה לרמות אותו, וכשיעקב אמר לה בליל החפה וקראת: רחל, רחל, והיא עונה כן, כן, כאלו היא רחל, לכן למחרת פשראה שהיא לאה, אמר לה יעקב: מה זאת רמאתי בת רמאי! ענתה לאה ואמרה: וכי יש אמן שאין לו תלמידים, הרי ממו למדתי, כשקרא לה אביה בנתינת הברכות, ואמר: אתה זה בני עשו? וענית: אני! וכל זה עשית בגלל כבוד אם, שאמרו צוה שתלה לקבל הברכות ועל ידי זה תוכל לעבד את ה', ומזה למדתי לקיים כבוד אב, וללכת לחפה לקראתה, ולא להנשא לעשו, שעל ידי זה אוכל לעבד את ה', ובכן כמו שזכית בברכות על ידי שקנית את הבכורה, כמו כן זכית גם באחות הגדולה שהייתה מיעדת לעשו! אף בכל הדו שיח הזה לא התרצה יעקב, וכשראה ה' כן, נתן לה ה' בנים, ואכן זה כבר עזר, שעל ידי הבנים הצדיקים התרצה כבר יעקב עם לאה.

♦ יש שחר לפעלתך ♦

לרחל עצמה²⁸ היה קשה מאוד מאוד, כשנודע לה את התכנון של אביה, שהוא רוצה לתת את לאה אחותה במקומה, וגם כל המונות שהפלה רחל קבלה מחתנה יעקב, מסר לכן ללאה, לכן הודיעה רחל ליעקב מה שאביה מתכנן לרמאות אותה, אמנם²⁹ לא ספרה כלום מענין המונות, אבל מסרה לו סימן שיפיר בינה ובין אחותה לאה, כדי שלא יוכל לכן להחליף, אף בשעת מעשה התחרטה רחל, ורחמה על אחותה שלא תצא לחרפה, ויהיה לה בושות באפן נורא ואים, אמנם זה היה חלום חזיה, להיות בחלקו של יעקב, להקים בית נאמן, להוליד שבטי ישראל, אף כל החשבונות הללו שמה בצד, כי לביש את האחות לא בא בחשבון, לכן בערב כשהחליפו את לאה ליעקב, הלכה רחל ומסרה לה ללאה כל הסימנים שמסרה ליעקב, כדי שתדע לענות על כל הדברים שישאל אותה יעקב, אף לבסוף חששה שזה לא יעזר כי יעקב יפיר את קולה שזה לא רחל, לכן עשתה דבר נוסף, היא נכנסה בחדר יחוד כשדבר יעקב עם לאה, שהרי היה חשף, וכשיעקב שאל שאלות לאה שתקה, ורחל עונה על כל דבר ודבר כדי שלא יפיר שזה קול של לאה. ולכן לא ידע יעקב משום דבר, רק בבקר הוא ראה והפיר בה, והנה היא לאה, אבל כל הלילה חשב שהיא רחל.

♦ עד עקרה ילדה שבעה ורבת בנים אמללה ♦

לאה אמנו היתה עקרה, ולא היתה יכולה בדרך הטבע להוליד, אף כשה' ראה איה ברחה מעשו הרשע, שמעשיו היו שנואים בעיניה, ובמסירות נפש ממש התחתנה עם יעקב,³¹ כי לאה ספנה עצמה כשנכנסה תחת אחותה לחפה, ולא הסתכלה על החשש שמא יקלל אותה חלילה, ואמנם

♦ ויהי בבקר והנה הוא לאה ♦

בבקר הפיר יעקב, שהאשה שנתן לו לכן היא הגדולה, היא לאה ולא רחל, יעקב אמר ללכן מה עשית לי? הלא ברחל עבדתיה, שבע שנים ולבסוף במקום רחל מסרת לי את לאה, אבל לכן במקום בלגוש סליחה ולהודות על פשעו, הוא עוד מצדיק את עצמו, וההפך הוא עוד מאשים את יעקב שיעקב

26. תפארת ציון על המדרש

27. בן יהודה שבת ק"ח ע"פ האר"י

28. פתיחה למדרש איכה

29. רבינו בחיי

30. רבה, ד"ה ויאסוף לבן ובפי' עין יוסף

31. פרס להרמ"ך

ובני שנטל ממונו בעל כרחו משתדל להצילו,³⁷ אף את הטעם הזה לא ספרה לאף אחד, כי אסור להגיד נבואה שלא נצטוו לאמרו, ומה אמרה בפני העולם; טעם פשוט אמרה - כי ראה ה' בעיני כי עתה יאהבני אישי, זה מה שהיא אמרה.

• כי שנואה אנכי וגו' ותקרא שמו שמעון: •

לאה ילדה את בנה השני וקראה שמו שמעון, ואמרה כי שמע ה' שאני שנואה ויתן לי גם את זה, ואין³⁸ הפונה כפשוטו חלילה שיעקב שנה אותה, שהרי נאמר ויאהב גם את רחל מלאה, כלומר; אהב את לאה, ואהב את רחל יותר, וביחס לרחל קראה לאה עצמה שנואה.

• על בן קרא שמו לוי: •

כשנולד הילד השלישי שלח הקדוש ברוך הוא את גבריאל והביאו לפניו וקרא לו שם זה, ולכן כתוב קרא ולא קראה, ונתן לו עשרים וארבעה מתנות כהנה ועל שם שלוהו במתנות קראו לוי. ולאה אמרה³⁹ שהפעם ילנה אישי אלי, כי כשנולד בן לאשה היא סוחבת אותו על ידיה, וכשיש לה עוד בן, סוחבת היא אחד על יד אחת ואת השני על ידה השניה וכשיש לה שלושה ילדים אז היא כבר משתפת את בעלה שגם הוא ישא ילד אחד, כי יותר משתי ידים אין לה, את זה לאה פונה באמרה עתה הפעם ילנה אישי אלי כי פעת ילדתי לו כבר שלושה בנים, ואם נצטרך ללכת לאיזה מקום, ילנה אלי אישי כדי לקחת ילד אחד כי את שלשתם אין בכוחי ובאפשרותי לקחת כי רק שתי ידים יש לי, וכדי להחזיק את הילד השלישי יתלנה אלי בעלי לעזרני והוא יקח גם ילד אחד על ידו.

• הפעם אורה את ה' על בן קראה שמו יהודה ותעמר מלדת: •

לאה ילדה עוד בן רביעי ואמרה שפעת יש לה להודות לה' שנטלה יותר מחלקה לפי שהיו האמהות נביאות, וידעו שאין יעקב מוליד אלא שנים עשר שבטים, אלא שחשבו שמפיון שעתידי לשא ארבע נשים, נמצא שרק שלש מגיע לכל אחד, וכיון שילדה בן רביעי אמרה הפעם אודה את ה' שיש לי יותר מחלקי, וכיון שרק נתנה הודאה,⁴⁰ כאלו שיש לה כבר מספיק ולא בקשה יותר, לכן עמדה מלדת, כי תמיד

יעקב גם ספן עצמו כשלקח את הברכות שהיו מיעדות לעשו, וחשש שמא אולי ימשיני אבי, אף לאה הסתפנה יותר מיעקב, מאחר וליעקב היתה הבטחה מאמו שאמרה עלי קללתה בני ואלו ללאה לא היתה שום הבטחה, ורק בכח תפלתה כי³² דמעות רבות הזילה אותה הצדקת לאה, שתהיה בחלקו של יעקב, ולא לאותו רשע עשו, וזה שלמדנו כל אדם המוריד דמעות לפני הקדוש ברוך הוא, אף על פי שכבר נגזר עליו הענש, יקרעו את הגזר דין ולא יוכל הענש לשלט עליו, מאין אנו לומדים זאת; מלאה אמנו, כי נגזר על לאה להיות בחלקו של עשו והיא בתפלתה הקדימה להנשא ליעקב, וכשראה ה' שיעקב בכל זאת אוהב יותר את רחל, ואמנם³³ אהב את לאה, אבל את רחל יותר, לכן שנה הקדוש ברוך הוא את הטבע וילדה ליעקב שבעה ילדים. ולעומת זאת רחל שהיתה ראויה להעמיד רבן של שבטים, אמללה, והיתה עקרה.

• וירא ה' כי שנואה לאה ויפתח את רחמה: •

כל זה היה³⁴ לטובה, כי לאה אמנו, ממנה יצאה מלכות בית דוד לאור עולם, שכלם משבט יהודה, והיה צריך לעשות את זה בסתר, וה' עשה את כל הסבות כדי לגנוב את לב השטן שלא יקטרג, כי אין רוח השטן נוחה שתלד בן, לכן מאת ה' היתה זאת שהיתה עקרה, ותהיה נראית שנואה, ועל ידי זה חשב השטן שממנה כבר לא יצא זרע קדוש, והסיח דעתו ממנה, ועל ידי זה היתה אם הבנים שמחה.

• ותלד בן ותקרא שמו ראובן כי אמרה: •

הקדוש ברוך הוא³⁵ רצה שיולדו ליעקב בנים, שלא בארץ כנען, כדי שלא ילמדו ממעשה ילדי כנען, הבנים הקדושים הנקראים בתורה "שבטי ישראל" שעליהם אמרו³⁶ חז"ל "לא נברא העולם אלא בשביל השבטים" בשבילם סבב ה' שיעקב יקים את ביתו בחוץ לארץ, אבל בני השבטים כבר נולדו בארץ כנען, כי כבר ילמדו ממעשה השבטים שכבר היו למשפחה, מהם ילמדו צניעות וגמילות חסדים, והראשון שנולד ליעקב, מאשתו לאה, קראה בשם ראובן, והטעם שקראה לו שם זה, היה על פי נבואה שידעה שעתידי הבכורה להנטל מראובן לאחריו הקטן יוסף, ובכל זאת ישתדל להטיב עמו, וזה השם ראו בן כלומר; ראו מה בין בני לבן חמי שהוא עשו הרשע, שמכר את הבכורה מדעתו, ובכל זאת רדף את אחיו להרגו,

32. זהר ויחי, רכ"ג.

33. רבינו בחי"ל, ומקרא מלא; וראה גם את רחל מלאה, וכלפי אהבה יתירה לרחל, נקראת שנואה.

34. לקט עני, האגר.

35. ספר חסידים תתתק"ו הוצאת מקיצי נרדמים

36. פסיקתא ג' ביום השמיני, ובראשית רבה י"ב

37. אגרא דכלא

38. בכור שור

39. חזקוני

40. פירוש הטור ואבן עזרא, ובמאור ושמש בשם החוזה מלובלין דזה היה במעשה של חוני המעגל במסכת תענית דף כ"ג ע"א שהתפלל על הגשמים עד שירדו גשמים מרובים, ולא היו צריכים להם עוד, ובקשו ממנו שיתפלל עליהם שלא ירדו עוד, אמר להם שיביאו לו פר הודאה והביאו לו והקריב ופסקו הגשמים, אמר אדמו"ר זלה"ה

♦ זְמַן לִדְתַּת הַשְּׁבָטִים ♦

רְאוּבֵן ⁴²נִוְלַד בִּי"ד בְּכֶסֶל, וְנִפְטָר בֶּן מֵאָה עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע שָׁנִים.

שְׁמֵעוֹן נִוְלַד בַּכ"ח בְּטַבַּת וְנִפְטָר בֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה.
לֵוִי נִוְלַד בִּי"ו בְּנִיסָן וְנִפְטָר בֶּן מֵאָה שְׁלוֹשִׁים וְשֶׁבַע שָׁנִים.
יְהוּדָה נִוְלַד בִּט"ו בְּסִינֹן וְנִפְטָר בֶּן מֵאָה וְתִשְׁעַ עֶשְׂרִים שָׁנִים.
יִשָּׁשְׁכָר נִוְלַד בִּי' בָּאָב, וְנִפְטָר בֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרִים וְשָׁתַיִם שָׁנִים.

זְבוּלוֹן בִּז' בְּתִשְׁרִי וְנִפְטָר בֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרִי שָׁנָה.
דָּן נִוְלַד בִּט' בְּאֵלוּל וְנִפְטָר בֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרִים וְחֲמִשׁ שָׁנָה.
נַפְתָּלִי נִוְלַד בַּה' בְּתִשְׁרִי וְנִפְטָר בֶּן מֵאָה שְׁלוֹשִׁים וְשָׁלוֹשׁ שָׁנָה.

גָּד נִוְלַד בִּי' בְּמֶרְחֶשֶׁן וְנִפְטָר בֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרִים וְחֲמִשׁ שָׁנִים.
אָשֵׁר נִוְלַד בִּכ' ⁴⁴בְּאֶדָר וְנִפְטָר בֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרִים וְשָׁלֹשׁ שָׁנִים.

יוֹסֵף ⁴⁵נִוְלַד אֶחָד בְּתַמוּז וּמָוֶת בֶּן ק"י שָׁנָה,
בְּנִימִין נִוְלַד בִּי"א בְּמֶרְחֶשֶׁן וְנִפְטָר בֶּן ⁴⁶מֵאָה וְאַחַד עֶשְׂרִים שָׁנִים.

בְּאִיר וְאֶדָר לֹא נִוְלְדוּ נִשְׁתִּיר לְאַפְרִים וּמְנַשֶּׁה.

וְכַאֲשֶׁר נִשְׁלְמוּ לִלְאָה אַרְבַּעַת בָּנִים וְרַחֵל אִין לָהּ כָּלָל קִנְיָה בָּהּ קִנְיָה יִתְרָה, וְהִיְתָה זֹאת קִנְיָה מִסּוּג אַחֵר מִמֶּה שְׁאַנְחִנוּ מִכִּירִים, הִיא קִנְיָה בְּמַעֲשֵׂי הַטּוֹבִים, וְאַמְרָה אִם לֹא שְׁלָאָה אַחֲוִיתִי יוֹתֵר צִדְקָת מִמֶּנִּי לֹא הִיְתָה זֹכָה לְבָנִים, ⁴¹וְכִינּוּ שְׁחֻשָּׁבָה שְׁבָזְכוֹת מַעֲשֵׂי אִינָה רְאוּיָה לְבָנִים, פְּנִתָה לְיַעֲקֹב בְּטַעֲנָה שְׁתִּתְפַּלֵּל עָלֶיהָ וּבָאָה אֶצֶל יַעֲקֹב וְאַמְרָה: תֵּן לִי בָנִים וְאִם אִין אֲנִי תִשׁוּבָה כְּמוֹתָהּ, כִּי אִין תּוֹעֲלֶתִי בְּחַיִּים רַק לְגַדֵּל בָּנִים, וְכִנּוּהָ בְּדַבָּרֶיהָ שֶׁיַּפְעֵל בְּשָׂמִים בְּכַח שְׁתִּיָּהּ לָהּ בָּנִים, שְׁתִּתְחִיל לְהַתְעַנּוֹת וּלְבַשׁ שָׂק וְאַפֶּר עַד שְׁתִּיָּהּ לָהּ בָּנִים, אָבֵל לְיַעֲקֹב לֹא מֵצָא חֵן הַגִּישָׁה הַזֹּאת, כִּי אִין זֶה דְּרָף נִכְוֶנָה לְבָקֶשׁ מִהֶשֶׁם בְּכַח, אֲלֹא בְּרַחֲמִים, שְׁאַמְנֵם צָרִיף לְבָקֶשׁ וּלְהַתְפַּלֵּל אֶף לְהַסְמֹךְ עַל ה' שֶׁהוּא יוֹדֵעַ מַה טוֹב, וְלִהְיוֹת אֶת הַהַחֲלָטָה אֶצְלוֹ, וְלֹא לְהַתְעַקֵּשׁ בְּכָל מַחִיר, וְלִכְן אָמַר לָהּ וְכִי אֲנִי בְּמִקּוֹם ה' שֶׁהוּא כָּל יָכוֹל, ה' מְנַע מִמּוֹךְ פְּרִי בֶטֶן כְּדִי שְׁתִּתְפַּלֵּל אֵלָיו וְלֹא כְדִי שְׁאֲנִי יַפְעֵל בְּדְרָף הַזֹּאת.

וּבֵין הַדְּבָרִים שֶׁהָיוּ בְּנוֹפִיחַ הַזֶּה אִמְרָה רַחֵל, וְכִי כָּף עָשָׂה אֲבִיָּה לְאַמְרָה הָרִי תִתְפַּלֵּל עָלֶיהָ, וְהוּא הִשִּׁיב לָהּ כִּי אִין הַדְּבָר בִּידּוֹ וְאִין הַמְּנִיעָה מִמּוֹנֵה, כִּי אִם מִהֶשֶׁם יִתְעַלָּה שְׁמִנְעָה מִמּוֹךְ פְּרִי בֶטֶן, וְאַבִּי שֶׁיַּפְעֵל בְּתִתְפַּלְתּוֹ לְאַמְרָה זֶה בְּגִלָּל שֶׁהוּא עֲצָמוֹ לֹא הָיוּ לוֹ בָּנִים, אִמְרָה רַחֵל הָרִי זְקֻנָּה אֲבִרָהּ הָיוּ לוֹ בָּנִים מִהֶגֶר, וּבְכָל זֹאת בָּקֶשׁ מִהֶשֶׁם עֲבוּר שָׁרָה, עֲנָה לָהּ יַעֲקֹב, שָׁרָה זְקֻנָּתִי הַכְּנִיסָה צָרָתָה לְבִיתָהּ, וּבְזָכוֹת זֶה נִוְשָׁעָה בְּבֶן, אִמְרָה רַחֵל אִם זֶה הַדְּבָר שֶׁמַּעֲכָב אֶמְסֹר לָךְ אֶת בְּלָהָה שְׁפָחָתִי.

בְּכָל אֶפֶס כְּשֶׁרָאָתָה רַחֵל שְׁאִין לָהּ לְסִמּוֹךְ עַל תְּפִלָּתָהּ שֶׁל יַעֲקֹב עָלֶיהָ, עָשָׂתָה בְּאַמְתָּ כְּמוֹ שֶׁיַּעֲקֹב אָמַר לָהּ לְהַתְפַּלֵּל בְּעֲצָמָהּ וְאִין לְבִסּוֹף שְׁמַע ה' תְּפִלָּתָהּ וְנוֹשָׁעָה, וְכַעַת מִסְרָה אֶת בְּלָהָה לְיַעֲקֹב וְכִנּוּהָ בָּזֶה שְׁתִּתְמַשֵּׁף כַּח הַלְדָּה מִמְּוֶנָה, וְכָף אִמְרָה רַחֵל אֲנִי אִין לְשָׂמִי אוֹת ה' שֶׁזֶּה מְסָגֵל לְכַח הַהוֹלָדָה, כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ לָהּ לִלְאָה וְזִלְפָּה שְׁפָחָתָהּ, אֲמַנֵּם יֵשׁ בְּבִלְהָה שְׁפָחָתִי שְׁתִּיִם, בֹּא אֵלֶיהָ וְתִלְדַּת מִכַּח הָאֲחִת, וְאַבְנָה גַם אֲנִכִּי

41. שהכוונה היה כנ"ל כי אחר שהקריב פר הודאה בזה רימוז שכבר יצאו מן הצער לגמרי ואינם צריכים עוד להטובה וממילא יפסקו הגשמים.

42. על פי פירוש הטור על התורה

43. ילקוט שמעוני שמות רמז קסב

44. עיין סדר הדורות ב"א קצ"ג דמוכרח לומר כן דאל"ה חי יותר מלוי.

45. ע"פ הגהת זית רענן

46. רבינו בחיי שמות א' פסוק ו

47. עיין אשל אברהם על המדרש תדשא פ"ח דמוכרח לומר כן דאל"ה נמצא שמת קודם יוסף